

Tizenkettődik évfolyam.

1898.

7. füzet.

ARMENIA

MAGYAR-ÖRMÉNY HAVI SZEMLE.

Felelős szerkesztő és kiadó tulajdonos:
SZONGOTT KRISTÓF.

SZAMOSÚJVÁR.

Todorán Endre „Aurora”-könyvnyomdája.
1898.

T a r t a l o m.

Czetz tábornok életrajza. II. — Az „Armenia“ számára írta önmaga.
Nemzeti szellem. — Pátkánián költeménye. — Simay Gergelytől.
Örményország történelme és irodalma. V. — Dr. Molnár A.-tól.
Fölvívás az olvasó közönséghez. — Bárány, Szongott, dr. Simay.
A szamosújvári magy. kir. állami főgymnasium. — Sz. K.-tól.
A bujdosó. — Költemény. — Mihályf Imrétől.
A magyarhoni örmény családok genealogiája. — Tizedik folytatás. Írta: Szongott Kristóf.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

József főherczeg Szamosújvárt.
Egyptom felé.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Részlet az indiai örmények multjából.
A régi örmények vallása.
Csuhádsián Tigrán.

MI UJSÁG AZ ÖRMÉNY VILÁGBAN?

Ghastone emléke.
Cilicia katolikosza.
A bukaresti egyetem.

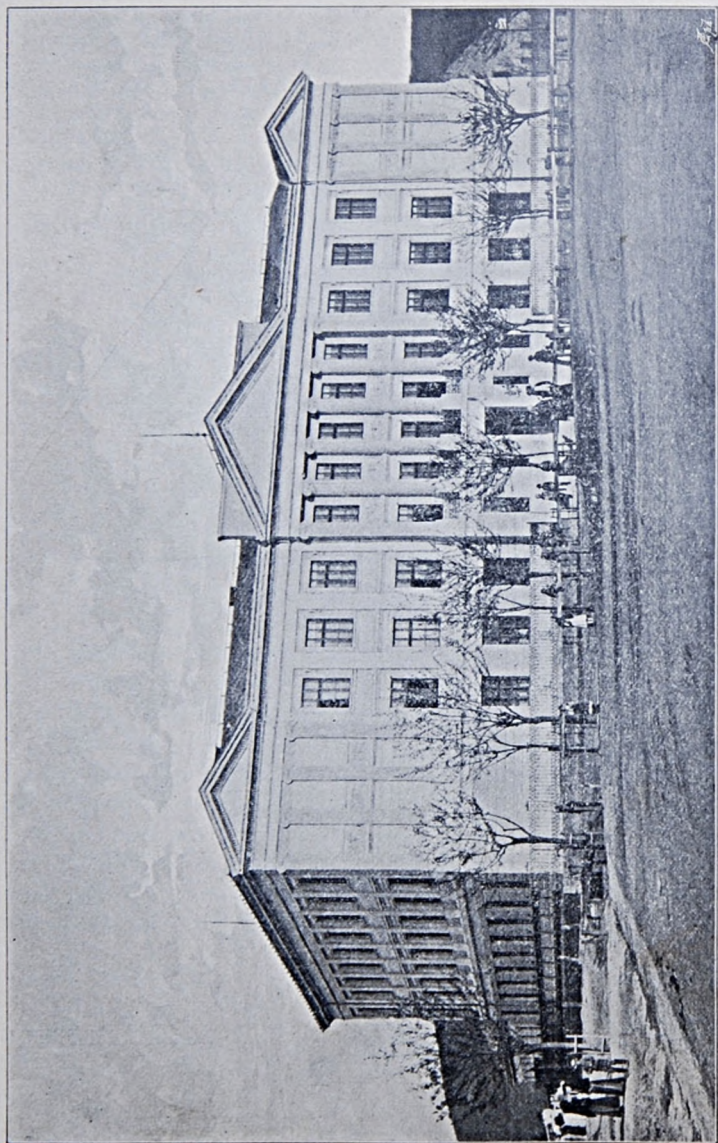

☞ Az „ARMENIA“ előfizetési ára egész évre 4 frt., félévre 2 frt., — egyes füzet 40 kr.

Az első évfolyam egészen elfogyott. A többi tíz évfolyamból (II—XI) még teljes számú példányokkal szolgálhatunk; egy-egy évfolyam ára két (2) frt. Reméljük, hogy az érdeklődő olvasó közönség megragadja a kínálkozó kedvező alkalmat (egy-egy évfolyamot felárban adunk) és sietni fog megrendeléseivel annál is inkább, mert a mondott évfolyamokból még csak néhány eladó példányunk van: azután drágán sem szerezheti meg az „Armenia“ eddigi évfolyamait.

A szamosújvári magy. kir. állami főgymnasium.

Czetz tábornok életrajza.

Az „Armenia“ számára írta önmaga 1897-ben Buenos-Airesben.

— Második közlemény. —

II. Tiszti pályám. (1842—1848.)

Mi helyt kiléptem 1842. október havában a bécs-újhelyi akadémiából, felvettek a 62-dik („báro Wacqnant-Geozelles“) gyalogezredbe, illetőleg ezen ezred harmadik zászlóaljába, mely akkor Brassóban tanyázott. Bécsen, Pesten, Temesváron, Nagy-Váradon át részint előfogatos szekéren, részint gyorskocsival Nagy-Szebenbe érkeztem, honnan Brassóba mentem. Útam utolsó részét egy német tanítónő társaságában tettem meg, ki Nagy-Szebenben történt elválásunk alkalmával ezen szavakat írta emlékkönyvembe: „Sans amour, sans rancum!“ (Szerelem és bosszú [!] nélkül.) Olvasóim ebből is láthatják, hogy milyen ártatlanul hagyott vala a katonai nevelés.

Brassó a legelső kereskedő-város az erdélyi részekben, nem messze a 6000 lábnyi magas pompás Bucsest nevű havastól, három felől formált tekenyőben fekszik, Háromszék felé jól épített fellegvárral és a szász, oláh és magyar lakosság különvált városrészeivel. Legnevezetesebb épületei a jó stylben épült lutheranus templom és a nagyon festett és aranyozott görög egyházi épület.

Minden jószívű székely képzelheti édes anyám örömét, midőn nyolcz évi távollét után viszont láthatta szeretett fiát. Rövid családi ünneplések után körutat tettem Háromszékben: Sepsi-Szt-György, Rety, Gidófalva, Bodok, Köröspatak stb. helységekben meglátogattam barátaimat,

ismerőseimet; a legnagyobb szívelességgel fogadtak és a vizontlátás felett nagyon örvendtek. A Keresztes, Nemes, Kálnoki, Haller, Bogdán, Czakó... családokra, Nemes grófnéra, Czapek Johannára még most is emlékszem. E körútamban, valamint azután következett szolgálati hivatásban volt alkalmam a valóban remek ügyességgel végrehajtott osztrák határszéli (katonai) szabályzatot megismetni. Három- és Csikszék lakóiból egy huszár és két gyalogezredet alkottak; ezeken kívül volt még a déli és éjszak-keleti határon három vagy négy oláh ezred. A faluk századonként osztattak fel az illető parancsnokságokkal. tiszti lakásokkal stb. A közharczos mindenike megkapta földjét, lovait, szarvasmarháit, mentes volt a rendes szolgálat, a fegyver-gyakorlat alól. Az egész ezred, illetőleg a zászlóalj és lovas-század (Schwadron) parancszo-ra 24 óra alatt a gyűlőhelyen útra készen állott: mintegy 10000 emberből álló dandárt (Brigade = sereg-osztály) lehetett összeállítani. Képzeltetni, hogy minő hadi erőt nyert ezen rendszer által az osztrák kormány, miután ezt Horvát- és Tórországon át Kárinthiáig és a Karst-hegységig kiterjesztette! — Narmout, a nagy Napoleonnak egyik legtudósabb és leghiresebb tábornagya emlékirataiban nem tudja eléggé dicsérni Ausztriának e valóban bölcs katonai alkotását.

Reám jutott volt a hivatalos sor, hogy a Tömös és Törösvár között levő állomásokat megvizsgáljam. Még ma is valódi örömmel emlékszem vissza e gyönyörű tájakra. A háttérben a nagyszerű Bucsest-havas, az onnan eredő patakok, az Olt, a díszes fákkal benőtt erdők, a szép zöld... kellemes benyomást gyakoroltak fiatal szívemre! Hol vagytok ti kedves napok?

Egy hónapig tartott a vizsgálat; azután visszatértem Brassóba, hol három hónapig kórház felügyelettel voltam megbizva. Most parancs érkezett, mely azt tartalmazta, hogy jelentsem magamat Pesten az ezred parancsnokságánál: kineveztettem a 2. zászlóaljhoz hadsegéddé (Adjutant). Ez alkalommal irtam meg az első magyar „hadnyelvtant“ az akkor (1844 év) formálódó pesti nemzet-őriség számára. Parancsnokom volt az akkori „Vadary

Kriste“ nevű szálloda tulajdonosa — ha nem tévedek — Emerik úr. Megválasztottak instructornak és három hónap alatt már annyira haladtunk, hogy egy ünnepélyen már szerepelhettünk. De csakhamar hanyatlani kezdett ez az intézmény, mert a kormány igen kevés jóakaratot tanusított iránta és így örültem, hogy ismét visszatérhetek Erdélybe: Károlyfehérvárra és innen Marosvásárhelyre és Erzsébetvárosra. Itt megismerkedtem egypár igen tisztességes, kedves és jó magyar indulatu örmény családdal... Az osztrák vezérkari szolgálatba akartam lépni és így volt alkalmam a rendelt vizsgára előkészülni, a mit le is tettem 1846-ban Nagy-Szebenben a főhadi kormányszék (Generalcommando) előtt; azután — ennek utasítása szerint — Bécsbe költöztem át.

Ki mondotta volna nekem ekkor, hogy nem fogom látni többé — talán soha? — kedves, szeretett hazámat! Such is life, — mint Lord Byron (vagy talán más angol író, kinek neve e perczen nem jut eszembe) mondja.

Két éven át dolgoztam a bécsi „Geographisches Institut“ termeiben, hol eleget rajzoltunk az osztrák birodalom nagy térképén és más hozzátartozó térképeken.

1848. ápril havában Ramming altábornagy és vezérkari főnök azt a megbízást adta, hogy Fényes Elek „Magyarország statistikájá“-t fordítsam le németre — a lehető legrövidebb idő alatt; a mit kötelességem szerint — el is végeztem.

Míg ezen munkámmal voltam elfoglalva a bécsi forradalom, mely márczius elején kezdődött, még folyt. Meglátogattam a torlaszok (Barricade) építését. Láttam Metternichnek bukását, mit a diákok és a bécsi „Spiessbürger“-ek¹⁾ idéztek elő, Kossuth nagyszerű fogadtatását, a bécsi forradalmat, a magyar királynak: Ferdinandnak fogadtatását, a magyar miniszterium kineveztetését; szóval: ama nagy korszak nagy eseményeit! Végre megérkezett az új magyar hadügyminiszter: Mészáros Lázár tábornok, ki Latour tábornokot, az osztrák minisztert arra kérte:

¹⁾ Spiessbürger: nyárspolgár (gúnyneve a csekélyorsú és ódivatos öltözetű polgárnak).

engedje meg, hogy én őt (Mészárost) Pestre kísérhessem. Mihelyt megkaptam az illető vezérkari parancsot, felültem az új magyar miniszter úrral a gőzösre és május végén megérkeztem Pestre. Szivem csaknem repesett örömeiben, hogy elvégre teljesülnek lelkem óhajjtásai: szolgálni és védeni a szabadságot és a hazát!

Nemzeti szellem.

— Pátkánián. —

Légy bár mily gazdag, nagy kereskedő,
Sok árúdat csodálja a vevő;
Ha örmény honnak abból haszna nincs:
Portékáidnak mi értéke sincs.

Légy bár mily nagy hős, vitéz katona,
Csatározóknak hírhedt bajnoka;
Ha örmény honnak abból haszna nincs:
Vitézségednek mi értéke sincs.

Lehetsz elismert író, nagy nevű,
Vagy lapszerkesztő, szerző láng-eszű;
Ha örmény honnak abból haszna nincs:
Ékes tolladnak mi értéke sincs.

Lehetsz királyok kedvelt embere,
Lehet fejed böles eszmékkal tele;
Ha örmény honnak abból haszna nincs:
Bámult eszednek mi értéke sincs.

Légy ezermester, nagy buvárkodó,
Művész-kezeggel csodát alkotó;
Ha örmény honnak abból haszna nincs:
Művészetednek mi értéke sincs.

Fentkölt szellemben nyertél nevelést,
Hiába vársz azért elismerést;
Ha örmény honnak abból haszna nincs:
Műveltségednek mi értéke sincs.

Simay Gergely.

Örményország történelme és irodalma.

— Tsobánján Árság felolvasása a párizsi földrajzi társaság üléstermében.*) —

V.

Atizenkettedik században, a midőn az örmény nemzet Ciliciában a béke és jólét rövid korszakát élvezhette, a kolostorok árnyékában két tiszta és emelkedett szellem zengedezte Istennek dicsőségét: Lámproni Nerszesz püspök és Snorháli Nerszesz katolikosz.

Az első, kinek elméje irodalmi és theologiai tanulmányokból nyerte a táplálékot, alapos ismerője a latin nyelvnek és tudományosságnak, mysticus vallási elmékedéseket irt s beszédeket, a melyek nagy tudással s változatos formákban vannak szerkesztve.

A második, Snorháli Nerszesz, egyik legnagyobb költője volt az örmény egyháznak. Harmonicus, szelid lélek, szent életű férfiú, egyházi beszédeknek és commentároknak írója s Edessa ostromáról írott költemény szerzője. Legkiválóbb alkotásai azonban az egyházi himnuszok. Eszményi érzések és lángoló lelkesedés nyilatkoznak meg ezekben a kristálytisza patakok gyanánt csergedező versekben. A hagyomány azt tartja, hogy Nerszesz e felséges költemények egy részét álmatlan éjjeleken, mystikus rajongásban rögtönözte. S valóban mintha az éjjeli órák csendes melancholiája ömlenék el egyik-másik szent énekén:

„Emlékezzünk meg éjjelente terólad, ó uram, így kiált fel: nyiljanak meg szavaid előtt a szívek s nyelvünk a te műveidről szóljon, ó égi király! Keljünk fel éjjelente s küldjük tehozzád imáinkat, karjaink szentségben emelkedjenek feléd, ó uram s dicsőítő szavakkal magasztaljon minden lélek Tégedet!“

Költeményeinek némelyike mintha ragyogó napsugarakból, vagy a tavasz színes virágaiból lenne összeszöve. Vannak ismét halotti gyászdalai, a melyeknek minden sorát a legmélyebb szomorúság hatja át. S mindez emel-

*) *Arsag Tsobanian, L' Armenie, son Histoire, son role en orient. Avec une introduction par Anatole France, de l' Academie francaise. (Paris 1897.)*

kedett nyelven s bájos, könnyed lejtésű rímekben van megírva.

Mindeniknél magasabbra emelkedett azonban hangjának csodás erejével Náregi Gergely szerzetes. Kivált a nemzeti irodalom rendes kereteiből; társai között, a kik épen oly hazafiasak, mint vallásosak s a kik Isten dicsőségét zengedezve állandóan foglalkoznak hazájuk eseményeivel is, ő az egyetlen, a ki csakis a kolostori költő színében jelenik meg előttünk. Elvonulva a Náreg-i klostomba, kizárólag a vallási elmélkedéseknek és a költészetnek élt. Tele vannak a keleti képzelem gazdagságával s az asceta élet rajongásával a költeményei. „Fogadd kegyesen, hatalmas Isten, így kiált fel egyik híres „Könyörgés“-ében, egy bánatos lélek fohászat; közeledjél irgalommal hozzám; oszlasd el, minden kegyelemnek osztogatója, a szomorúságomat, szabadíts meg ettől az elviselhetlen tehertől; terjeszd ki védő kezeidet czellám mennyezetére, erősítsd meg szenvedő lelkem akaratát; zárd be érzékeimnek ablakait, hogy a te reménységednek emlékezete által a világ gondjaitól érintetlenek maradjanak.“

Náregi Gergely a kifejezéseknek egész világát alkotta meg Istennek és a szent Szűznek dicsőítésére s a bűnök irtózatosságának és az örök büntetések borzalmainak az ecsetelésére. Egyik költeményében maga foglalja össze azokat a szempontokat, melyek könyörgései hosszú sorozatának megírásánál vezérelték: „És most én magam, első a bűnösök közt, a gonoszságok tükre, ime beszéltem arról, a mi elmondhatatlan, feltártam a rejtett dolgokat, leálczáztam a szégyenleteseket, elárultam a gonoszszal való bűnrészességemet, lerántottam a hazugság takaróját, fölemeltem a fátylat, mely undokságomat takarta, felnyitottam lelkem sebeinek kelevényét előtted, ó Krisztusom!“

Náregi Gergely tetemesen finomította és gazdagította az örmény nyelvet; művészi styljében egyesítette a keleti irodalmak csillogását és bizarrságát a Nyugat csinjával és finomságával. Az örmény lyrának ő volt a leghatalmasabb manifestatioja.

A régi örmény irodalom többi emlékei majdnem kizárólag történeti krónikákból állanak. Ebben a tekintetben a keleti irodalmaknak egyike sem oly gazdag, mint az örmény. Az örmények nagy előszeretettel őrizték meg azoknak az eseményeknek emlékét, a melyek hazájukban történtek. Az a hatalmas könyvtár, mely e feljegyzéseket magában foglalja, becses adatokat tartalmaz nem csupán az örményeknek, de mindama keleti népeknek történetéhez, a melyek átvonultak Örményországon, valamint Byzancznak és a keresztes háborúknak a történetéhez is.

Eme krónikákból, a melyek mindazt elbeszélnek, a mit az örmények a pogány népek betörései alatt szenvedtek, előadásának tragikai erejével egy könyv válik ki, Lásdiverdi Aristages vártábéd krónikája. Borzalmas részletekkel írta le a turkmenek, tatárok és perzsák örményországi invasioit, a legújabb gyászos eseményekhez hasonló mézárásokat, gyujtogatásokat, rablásokat, nők és gyermekek legyilkolását. Écszetelve Örményország ama korbéli szerencsétlenségeit és siralmas helyzetét, megható képbén tárja elénk az országot „meztelenül, az utszélen feküdve, lábbal tiporva s házából kiűzve, foglya- és rabszolgájaként az összes nemzeteknek.“

Megtaláljuk a krónikákban annak az erőfeszítésnek a leírását is, a melyet az örmények önfentartásuk érdekében kifejtettek. S míg a hymnusok, elmélkedések és egyházi beszédek bizonyosságot tesznek az örmény nemzet lyrai erejéről, a most említett krónikáknak rideg és száraz voltak daczára nagy az erkölcsi és történeti érdekességük és fontosságuk. Az első századok néhány remeke mellett rajzát adják a nép jellemének s annak a kitartásnak és szívósságnak, melyet a hosszas küzdelmek közepette kifejtett.

* * *

A tizenötödik századtól kezdve, a midőn Örményország végleg elvesztette függetlenségének utolsó maradványait is, mély erkölcsi és szellemi hanyatlás vált gyászos osztályrészévé az örménységnek azon a nagy területen, melyet Törökország és Perzsia egymás között

felosztottak s a melynek egy része később orosz uralom alá került. A muszulmanok megtiltván a keresztényeknek a hadseregbe való belépést, elszoktak a fegyverek használatától s az egykori harezi as erély lassanként kiveszett belőlük. A keresztény vallásosság, a küzdelmek nehéz napjaiban támaszuk és erőforrásuk, most már a megadásra és sorsukban való megnyugvásra tanította őket. Eltekintve néhány bérczvidéktől, mint például Száasszun és Zeithun környékétől, a hol állandóan megőrizték a harezi szokásokat, különösen Törökországban, a hol legterhesebb volt a reájuk nehezető iga, csöndes, munkás néppé lettek. A teljes rabszolgaságnak volt ez a szomorú korszaka. S annál meghatóbb látványt nyújtott ennek a népnek lázas új életre-kelése három évszázados nyomasztó lethargia után.

Mintha csak álom lett volna ez a gyászos korszak. A politikai szabadság elveszett, a katonai hatalom megsemmisült, csak egy erő élte túl a pusztulást: az egyház. Megőrizte hatalmát és vonzó erejét; a multnak emlékei hozzá maradtak tapadva; dicsőséges neveket visszhangozott és az ősök nyelvének zengzetessége felséges himnusaiban csendült meg. Az egyház volt ama szent kötelék, mely a hazájukban és az egész világon szerteszórt örményeket egyesítette. A nép szeretettel ragaszkodott hozzá, elviselte a szenvedéseket érte, szembe szállott a jólét és hatalom minden csábításával, a melyek az izlamismusra való áttérés esetében kecsegtették.

S az egyház volt a nemzet szellemi életének a menedéke is. A kolostorok rejtekeiben szunnyadoztak az ősrégi kéziratok, tele a multnak emlékeivel és gondolataival, s várták a kutató kezét, a mely eltakarítja róluk a századok porát s elfakult lapjaikról a szellemi újraéledés vigasztaló eszméjét árasztja szét a nemzet fiai között!

— Az ötödik közlemény jövő fizetünkben. —

Dr. Molnár Antal.

Felhívás az olvasó közönséghez.

Kath. Egyházunk a jelen századnak vége és a következőnek kezdete alkalmából a hála és szeretet hódolatát kívánja bemutatni imádott alapítójának: Jézus Krisztusnak. Ez iránt az előkészületek már mindenütt folyamatban vannak

A szamosújvári örmény telep, mely százados szenvedései s küzdelmei után e hazába szeretettel fogadtatott be, és e szép várost építette alapjából — nem maradhat távol e mozgalomtól.

A helyi úgynevezett „Salamon-templom“ restaurálás alatt van és nemsokára új oltárok fogják díszíteni az egykor oly kiváló gonddal, műízléssel és figurális festményekkel ékített kis templomot. És talán, Isten segítségével, ki is festhetjük és így visszaadhatjuk a Simay-család ősei által épített templomnak régi ékességét.

De hiányzik e templomnál egy kis kápolna Világosító-Szt-Gergely oltárával, mely kápolna a templom stíljét kiegészítve örök időkre hirdetné az ide telepedett örmény nemzetfeleink háláját és szeretetét imádott Megváltónk iránt, ki nekünk Világosító-Szt-Gergely apostolunkat adta, hogy hitével, szenvedéseivel erősítse az örmény nemzet hitét és vigasztalja e sok és nem érdemlett szenvedéseket átélt nemzetet.

E kis kápolna költségei, mint ahhoz értő mesteremberektől értesültünk, felszerelés nélkül 1000 (ezer) frba kerülnek... és ha huszan egybeállunk 50—50 frnyi adományainkkal, a kápolna fel lesz építve.

Emeljük fel e kápolnát, mint élő hitünk emlékét a századvégi hódolat bemutatásaul és illeszszük be e kápolna falába örök időkre „az ünnepélyes hódolat emléktábláját a Megváltó Jézus Krisztus dicsőségére.“

Erre kérjük szeretett nemzetfeleinket alólirottak, kik e célra egyenként 50 forintot felajánlunk és adunk. A további szíves adományokat kérjük az „Armenia“ szer-

kesztőjéhez, vagy a szamosújvári örmény kath. plebániái hivatalhoz beküldeni.

Szamosújvártt 1898. jún. 1.

Bárány Lukács,
plebános.

Szongott Kristóf,
az „Armenia” szerkesztője.

Dr. Simay János,
miniszteri nyug. segédtitkár.

A szamosújvári magy. kir. állami főgymnasium.

Az elmúlt ezer év emlékét sem egyesek, sem helységek, hatóságok vagy testületek nem örökítették meg az egész országban akkora összeggel, mint haladó városunk. Szamosújvár páratlan alapítványa: háromszáz-ezer forint. A kétszázezer forint évi kamatjából a helybeli középiskolai tanárok fizetésének részét fedezik; a harmadik százezeret beleépítették a fejedelmi új palotába. A czél-szerű építkezés követelte többi kiadásokat a magas közoktatásügyi kormány pótolta — bőkezűen. Azt akarta érdemes közoktatásügyi miniszterünk, hogy Szamosújvárott mintaiskola épüljön... És teljesen célt ért. A gyönyörű palota keleti (görög [jón]) stylben épült. A szép tervezet készítője: a lángeszű Alpár Ignác mérnök e tekintetben is a város törzslakosságának: a nagy áldozatot tevő örménységnek akart kedvezni, mely szintén Keletről szakadt ide.

A csinos, kétemeletes, roppant (imposant) épület, melynek képét a füzet élén mutatjuk be, helybeliségei ezek: földszinten, a középen van a lépcsőzetes főbejáró. Jobbról: szolga-szoba, II. tanterem, ifjúsági könyvtár, földrajzi szertár, I. tanterem; balról: tanári szoba, III. tanterem, IV. tanterem, első közös tanterem, második közös tanterem, görög pótló. Az első emeleten elől van: a tanácskozási terem, a kétszárnyú ajtókkal ellátott és két bemenettel bíró igazgatói iroda, mely három szobából áll; a VIII. tanterem. Jobbról: a VII, VI. és V-dik tanterem és görög pótló-terem. Balról: természetrajzi szertár,

szertárőr, természetrajzi előadó-terem. A második emeleten elől: az iskolai orvos szobája, tanári könyvtáros, tanári könyvtár, philologiai museum. Jobbról: régiségtár, rajzterem két ajtóval, szertárőr; balról: természettani szertár, szertárőr, természettani előadó terem. A lépcsőház remekmű. A lépcsőzet fehér márványból készült, e mellett a földszinten, az első és második emeleten is jobból-balról árnyékszék. A délkeleti épületszárny végén márványlépcsőzetes és rácsos feljáró vezet az emeleteken át a hijazatra. Az épület a földszinten, valamint az első és második emeleten köröskörül zárt folyósokkal van ellátva; a folyósók, valamint a főbejáró burkolata is szegélyezett granito-terrazzóból készült. A burkolat azon részeibe, melyek valamint a földszinten, úgy az emeleteken a lépcsőzettel szemben terülnek el, színes granito-terrazzoanyagból kevert csinos alakzatokat öntöttek. Az épület kívül-belül, úgy a helyiségek is mind festve vannak. A A tetőzet, mely villámhárítóval van ellátva, horganypléhvél van fedve. A földszintről az udvarra négy ajtó vezet, melyek közül kettő a lépcsőház keletre néző falába van vágva, a másik kettő pedig a két épületszárny végén van elhelyezve. Künn, a főbejáró előtt elterülő tér, valamint az udvaron a főépületet a tornahelyiséggel összekötő út, koczka-műlapokkal van kirakva. A főépületet csinos mívű festett vas-rácsozat köríti. Az épület déli és éjszaki oldalán vaskapú és vasajtó. A főépület alatt sok-osztályú czeментtel kirakott száraz pincze terül el.

A délre néző, jó beosztású igazgatói lakályos lakást, valamint az éjszaki oldalon elterülő két szolgálai lakot nyílt fedett folyósók kötik össze a főépülettel. Az igazgatói és szolgálai lak között diszeskedik a téli tornahelyiség melléktermeivel együtt. A téli tornahelyiség mögött van a téres nyári torna; míg az igazgatói és szolgálai lakásai mögött szép kertek terülnek el. Valamint a kertek, úgy a megnevezett épületek is mind be vannak kerítve. Ezen önálló, remek palota, melynek hossza három útca szélességével egyenlő, — városunk legszebb épülete.

Sz. K.

A bujdosó.

Hol kékebb a szép ég, fénylőbb a nap,
Hol büvösebb a csalogány dala,
Ott van az én édes szülő hazám,
A nagy, a fényes Ős Arménia!

Ott, hol dicsőség és nagyság honolt,
A néma szomor ütött tar tanyát...
És mégis oda vágyodik elmém:
Fellelné ott szűm régi otthonát.

Régenmult századok emlékei
Romban, porban feldúlva állanak,
S az ősi nemzet dicső fiai
A puszta romok alatt nyugszanak...

Oh vigy el a gyors szellő szárnyain
Szép Ős-hazámba jó Ég engemet,
Hogy a dicső romok repkényei
Födjék be egykor porló testemet!

Mihályf Imre.

A magyarhoni örmény családok

GENEALOGIÁJA

tekintettel ezeknek egymás között levő rokonságára, s a vezeték- és keresztnevek etymologiai értelmére.

Eredeti, kiadatlan kútforrások felhasználásával írta **Szongott Kristóf.**

(Tizedik folytatás.)

Szongott. Szongott az örmény Ászvádur, Ászduádzádurnak német fordítása. A Szongott-ok Ászduádzádur-ok voltak, kik e hazában fordították örmény nevöket németre. Szongott = Sohn Gottes = Isten fia, Adeodatus, Bogdán. Joachimus Szongot. Szam. Ház. II. köt. 161 l. 6 t. 1797. — Meszrob Szongod. Szam. Ker. III. köt. 371 l. 93 t. 1819. — Kirkor Szêngodján. Szam. H. II. köt. 29 l.

580 t. — Christophorus Szongott et Rosalia Szongott. Szam. Ház. III. köt. 54 l. 1844 máj. 3. L. Álláverdi, Ászvádur, Bogdán, Kirkosá, Nevelics, Placsintár, Urmánczhi.

Szoponár, román szó: szappanyos. — Szoponárián Julis. Szam. Ker. IV. köt. 210 l. L. Szappanyos.

Szoszkere (czigány szó), Korbuly János gúnyneve. L. Korbul.

Szöcs, az örmény Thukcschi magyar fordítása. A következő iparos családok, melyek a szöcs-mesterséget űzték, neveztettek Szöcs-öknek: Lazarus Szöcs alias Ászlán: Ászlán Lázár, a szöcs. Szam. vár. lev. 1794. — Simon Bogdán alias Szöcs. Szam. vár. lev. összeírás. — „Lucas Szöcs“ és mellette örményül: Luszig Dzerigi Thurshu. Szam. vár. lev. 1738. évi összeírás. — „Szöcs Mègèrdics“ és mellette örményül Mègèrdics Dzerig-i. — Christophorus Szöcs alias Sil. Szam. vár. lev. 1804—1417 sz. — Szultan alias Andreas Szöcs: Szultán András, a szöcs. Szam. vár. lev. 1734. — Andreas Lengyel alias Szöcs: Lengyel András, a szöcs. Szam. vár. lev. 1762 L. Ászlán, Dzerig, Lengyel, Sil, Szultán.

Sztámbolczi: Sztámboli (Konstantinápolyi). Constantinopolis törökül Sztámbul vagy Bolisz-nak (a görög polis, város szótól) neveztetik. Oszkerics Sztámbolczi Ávedik. Szam. H. II. köt. 32 l. 636 t. Az Oszkerics (Ötvös) család Konstantinápolyból jött be hazánkba. E családnév most nincs használatban. L. Cshámcsheán.

Sztechno (Sztáchno) = Stephanovics. Sztechno Bedrosz. Szam. H. II. köt. 5 l. 106 t. — Bedrosz Sztáchnóján. Szam. Ker. II. köt. 3 l. 41 t. — Chácshig Kirkori Sztechnoi Donogánján. Szam. Ház. II. köt. 132 l. 8 t. A Donogán és Sztechno (Stefánovics) egy család. A Sztechno kihalt család. L. Donogán, Stefánovics, Sztephán.

Sztegár, az Esztegár rövidebb alakja. Gregorius Sztegár. Szam. város 1774. ápr. 19-én tartott tanácsülés jegyzőkönyvéből. L. Esztegár.

Sztephán = István. A görög *στέφανος* jelentése: a koronázott. Sztephán, vor mágánuámp Estrángá: István, kinek vezetékneve Esztrángá. Szam. H. I. köt. 10 l. 92 t. — Sztephán mágánuámp Roska. Szam. H. I. köt. 15 l.

151 t. — Sztephán mágánuámp Moroz (Harmat). Szam. H. I. köt. 30 l. 300 t. Az Estrángá-k, Roská-k és Moroz-Harmat-ok = Sztephán-ok. A Sztephánián családnév előfordul Keleten is. L. Esztrángá, Harmat, Moroz, Roska.

Szulimán (Szolimán, Szulájmán); Gyergyó-Szent-Miklóson Szilimán. Szulejmáni arab szó: onyx (drágakő *övrüş*). — Szimon Bogdáni Szulimánján. Szam. Ker. II. köt. 71 l. — Chácshádur Szulimán. Szam. H. II. köt. 27 l. 552 t. Kihalt család.

Szultán arab szó: úr, fejedelem, király (örményül: der, ischán, thákávor); úrnő, hercegnő, királyné (örményül digin, pámpisêu, thákuhi). E családnév előfordul Keleten is. Az „Árévékh“ 1888. ápr. 26. 1286. számában ezt olvasom: „Nerszesz Nerszeszián párczráczháv Szultháni ászdidsán (Capitaine):“ Nerszeszián Nerszesz kapitányi rangra (a katonaságnál) emelkedett. Tehát most a Szultán = kapitán. L. Ágopsa, Dsecshegh, Dsis-cháthun, Ergán, Kapatán, Këndov, Khel, Kopasz, Pipi, Temesvári.

Szunyog. A Duducz család egyik ágának gúnyneve. L. Duducz.

Szur (*սւր*) örmény szó: kard, ensis. Távíth Szêrin. Szam. vár. lev. 1801. (E család a szroh helyett erdélyiesen szêri(n) sajátító esetet használ.) L. Kardos, Szábel, Szarokán.

Szurugdsi, török szó, jelentése: timár; az örmény nyelvben: másgákordz (*մացակորձ*). — Szurugdsi Mêgêrdics. Szam. H. II. köt. 5 l. 102 t. — Szurugdsi Vártánên Chácshereszi: Chácsheresz (Kristóf) Vártán, a timár. Szam. H. II. köt. 25 l. 518 t. — Szurugdsi Krikor Krecsunian: Krecsun (Karácsonyi) Gergely, a timár. Szam. H. II. köt. 41 l. 65 t. — Egy Tisminic-ből (Lengyelország, 1742) ide menekült örmény így írta nevét: Kájtán Donigi Szurugdsu: Timár-Donig Kajtán. Sok timár volt a beköltözött örmények közt, azért több család viselte a Szurugdi (timár) nevet. L. Chácsheresz, Danig, Krecsun, Tábákár.

Szutás, a román sutaş-ból: centumpater, centumvir, közgyűlési tag. Szutás Krikor. Szam. Ker. I. köt. 22 l. 1722 év. A szutás szót apáink „orator“ értelemben is

használták: méz szutás: főorator, bizdi szutás: vice orator. Szam. vár. lev. 1813- 12 sz. L. Simai.

Szvënt. Thorosz Szvënt. Szam. H. II. köt. L. Szfënt.

T.

Taktak, hangutánzó szó. Az örmény a dőzsölő-t, kinek konyhájában — hol sütnék-főznek — vágó kés által előidézett folytonos taktak hangot hallanak — nevezi taktak-nak. Luszig Toktok. Szam. Ház. II. köt. 86 l. 28 t. 1775 év. Kihalt család.

Talpas, magyar szó; Erzsébetvároson Antalfi = Talpas.

Tamás, jelentése: ikertestvér, a héber thominból. — Bogdán Tomásján. Szam. Ker. IV. köt. 191 l. L. Tamási, Thomász, Thumán.

Tamási, a Tamás-ból az örmény sajátítóeset *i* ragával képezett családnév. Tamási = Tamásnak fia. — Catharina Tamási. Szam. Ház. III. köt. 63 l. 1851. febr. 25. L. Csonka, Hercz, Retezár, Rusz, Tamás, Thomász, Thumán.

Tarisnyás, az Ártmách magyar fordítása. Stephanus Tarisnyás. Szam. Ház. III. köt. 64 l. 1851. máj. 29. L. Ártmách, Gáborfi, Gábrus, Hébás, Karátsonyi, Trásztádsi.

Tábákár. Tábăcar román szó: dohányárús, timár, cserzővarga. A Szurugdsi család román neve. — Tábákár Kirkor. Szam. Ker. II. köt. 227 l. 119 t. Kihalt család. L. Szurugdsi.

Tábár, örmény tájszó, jelentése: rest. Vártán Tábár. Szam. H. II. köt. 210 l. 86 t. Kihalt család.

Tájdonján, a Távit-oiá-ján elferdített alakja. Távit örmény keresztnév = Dávid; oia (román) = né, nő; ján (örmény családnévképző) = fi. Donig Vártáni Tájdoján. Csik-Szépvízi anyakönyvből. E családnév most nincs használatban.

Tájég (*qawjêk, qawêk*) örmény szó: dajka. Tájég Chácshig. Erzs. Ker. I. köt. 12 l. E családnév most nincs használatban. L. Dájká, Embej, Mám.

Tájvel (a német Teufel-ből): ördög. A Chár család német neve. — Tájfel Mányi (Brassó 1829). A szam. keresk. társ. iratai közt. L. Bogdánfi, Cshár.

Tákesz = (Árisz)tákesz. Tákeszián Márton. Szam. Ker. III. köt. 274 l. 65 t. — Tákeszencz Ábrahám. Szam. H. II. köt. 3 l. 56 t. E családnév előfordul Keleten is: Luiza Dákeszián „Árévélkh“ 1886. júl. 2. 738 sz. — L. Ábrahám.

Tálál, örmény tájszó, jelentése: közvetítő, alkusz, hajhász. Tálál Chácshádur. Szam. Ker. I. köt. 25 l. 149 t. Kihalt család.

Tániel = Dániel. Nikulá Tánielián. Szam. H. II. köt. 166 l. 138 t. Tánel. Csikszépvizi Ker. II. köt. 49 t. E család előfordul Keleten is: Szimon Tánielián. „Árévélkh“ 1886. aug. 9. 768 sz. L. Dániel.

Távít = Dávid. Máriám Táviti Zádigián tuszdêr. Szam. H. II. köt. 278 l. 61 t. E család előfordul Keleten is: Szdephán Távitián. „Árévélkh“ 1886. nov. 2. 839 sz.

Tébêkár román szó: pipás. — Csáus Izsák vulgo Tábêkár. Szam. ker. társ. iratai közt. L. Csáusz, Pipádsi, Pipás.

Tèbrucsig. Az örmény tèbir (*qubh*: írødeák, kántor) szóból alakult családnév. Chácshig Tèbrucsigján. Erzs. Ker. II. köt. 137 l. 38 t. L. Deák.

Tekerics, a Drágomán család egyik ágának gúnyneve; a *ntqubh* (tekerim) örmény igéből: késedelmező, mulatózó. L. Drágomán.

Temesvári, örményül Temesvárczhi. — Êsztephán Temesvári. Szam. Ker. IV. köt. 321 l. 1857. E család neve Thorosz, mit később a Szultán névvel cserélt fel. A hazai Szultán család egyik őse lakott Temesvár városában, azért neveztetett Temesvári-nak. L. Dsis-cháthun, Khel, Szultán, Thorosz.

Ternovszki = Ternovi. Ternow (Turnovo) város Bulgáriában. Kihalt család.

Tètmián, a têtum (*qum*) örmény szónak sajátítóesetéből (têtmi) képezett családnév: dinnyeárus. Zádig Têtmi. Szam. vár. lev.; régi összeírás. — Zádig Tètmián. Szam. Ker. II. köt. 462 l. aug. 22. Kihalt család. L. Pepinár, Têtum, Têtumdsi.

Têtum örmény szó: dinnye. Zádig Têtum. Szam. H. II. köt. 275 l. 17 t. L. Tètmián, Têtumdsi.

Têtumdsi: dinnyetermesztő, dinnyeárus; têtum örmény szó: tök, uborka, dinnye, törökül kábák (ebből a magyar kabak, kabakos). L. Pepinár, Têtmián, Têtum.

Têzsár. Têzsár és têzsuar (*ηδνισαρ*) örmény szó: nehéz, nehéz beteg. E családnév most nincs használatban. L. Ángár, Betá, Beteg, Betgi, Esztechno, Láphics, Nevelics, Stefánovics.

Thamász. L. Tamás, Tamási, Thomász.

Tháddeus = Tádé, Tádus. Tháddeus sziriai nyelven annyi mint okos. Deodatus Rátz alias Thaddeus. Szam. vár. lev. összeírás. A Rátz család mellékneve. E családnév előfordul Keleten is: Sztephán Thátheoszián. „Mászisz“ 1880 márcz. 22. 2569. L. Rátz.

Thákvor, Thákávor (*θωκβωρ*) örmény szó, jelentése: fejedelem, király, császár. A nép thákvor (*θωκβωρ*) vagy chontikhár (*χοντιχάρ*) szót használ. Danig Thákvor. Szam. Ker. I. köt. 81. E családnév előfordul Keleten is: Dikrán Thákvorián. „Árévékh“ 1886. okt. 11. 796 sz. L. Balázs, Chontikhár, Császár, Gáláif, Sáhin, Vászil, Zakariás.

Thará, örmény szó, jelentése petrezselyem. E gúny-név most nincs használatban.

Tháthár, az örményben is használt szó, jelentése: tatár, scithiai, szármátiai, meghódított nemzetből való. — Szêhág Tháthár. Szam. Ker. II. köt. 391 l. 41 t. E családnév előfordul Keleten is: Tháthárián. „Mászisz“ 1886. márcz. 25. 2572 sz. Kihalt család.

Theodor. L. Álexa, Theodorovics.

Theodorovics, magyar jelentése: Tódorfi. *θεός* (Isten) és *δωρον* (ajándék) görög szavakból lett a Theodor; vics szláv szó: fi. Theodor: Isten ajándéka = Tivadar, Tódor. — Gregorius Theodorovics. Szam. Ház. II. köt. 40 l. 15 t. A Czêvádzjégh család vezetékneve. Most a Todorovics alak van használatban. L. Ángszend, Czêvádzjégh, Szám-tartó, Todorovics.

Therbet. Therbieth török szó: emberséges, mívelt, tanult. Dzerig Therbetján. Erzs. Ker. II. köt. 246 l. Therthet = Doczim vértanú ápr. 14. Kihalt család.

Thochor örmény tájszó (*θωχωρ*): görény. Christophorus Thochor. Szam. vár. lev. 1812—1796 sz. — Lukács

Gábor alias Thochor. Szam. vár. lev.; összeírás. — Kápriél Lucae Thochor. Szam. vár. lev. 1835 év. Thochor a Lukács család egyik ágának gúnyneve.

Thodor. Thodor István alias Gál István (helyesen Gál Tódor fia István). Szam. vár. lev. 1804—659 sz. — Nicolaus Thodor alias Simai (Simai Tódor fia Miklós.) Szam. vár. lev.; 1736. évi összeírás. L. Simai.

Thokátzhi: Thokát helységből való (Eudoxia). Ohánnesz Thokátzchi. Erzs. Ker. II. köt. 81 l. 89 t. Kihalt család.

Thomász = Tamás. Gregorius Tomás. Szam. Ház. II. köt. 229 l. 27 t. E családnév előfordul Keleten is: Száhág Thovmászján. „Árévelkh“ 1886. szept. 24. 807 sz.

Thorosz. Tódor az örményben: Thorosz, latinul Tharasius. Erzsébetvároson Thorosz = Todorfi. Thorosz, vor mágánuámp gocshi Begidsánkh: Thorosz, ki vezetőnévvel Begidsán-nak nevezetik. Szam. Ker. I. köt. 23 l. 134 t. — Thorosz, vor mágánuámp gocshi Estrángá. Szam. Ker. I. köt. 66 l. 693 t. L. Begidsán, Bleská, Chêngánosz, Dániel, Dsecshegh, Estrángá, Khel, Kopasz.

Thukeshi, örmény szó, jelentése szőcs. Erzsébetvároson Thukeshi = Iliás. Kájtán Thukeshi. Szam. vár. lev. 1821—765 sz. — Jész Szimon Ászváduri Thukeshu Szimáján (*Ughughu*). Szam. vár. lev. 1779 (1784 évszámmal ellátott skatulyában „kridák“). — Donig Chácshigi ergán Mánugi vèrti Thukeshi: Hosszú Mánug Kristóf fia Danig, a szőcs. Szam. vár. lev. 1789—325 sz. krida. Ezen idézetekből látszik, hogy néhány család szőcs mesterséget űzött. L. Lengyel, Szőcs.

Thumán = Tamás, Tamási. „Tomesk Lukács örményül Thumán (*thumán*) Lukács.“ Szam. vár. lev. 1806—1232 sz. — 1803-ban: Thumán Lukács és ugyanaz 1804-ben Lucas Tomesk. Szam. vár. lev. Erzsébetvároson Thumán = Zakariás. L. Csonka, Dsurdsovezhi, Hercz, Retezár, Rusz, Tamás, Tamási.

Thurk. Az örmény a „török“ öt thurk-nak nevezi. Ánton Thurk. Szam. vár. lev. 1797—42 sz. — Bedrosz Ántoni Thurkh-i. Szam. Ház. III. köt. 26 l. L. Török, Turcsa.

Tilimb. Thulum perzsa szó: dob (tympanum) és thulumbáz: dobos; ebből lett a tilimb: olaszul tamburino, örményül thêmpgáhár (*թիմբգահար*). Tilimb Chácshig. Szam. Ker. II. köt. 282 l. 8 t. — Chácshig Tilimbján. Szam. Ker. II. köt. 496 l. 81 t. — Christophorus Dávid alias Tilimb. Szam. vár. lev.; összeírás. A Dávid család egyik ága is viselt Tilimb = Dobos nevet. L. Dávid, Dobos, Nikos.

Timár magyar szó. Deodatus Karátsony alias Timár. Szam. vár. lev.: 1775. máj. 5-én tartott tanácsülés jegyzőkönyvéből. — Christophorus Timár Melik nomine. Szam. vár. lev. 1747. — Joannes Timár Bogdán. Több örmény család üzött timár-mesterséget. L. Szurugdsi.

Tinüsvárczhi = Temesvári. Der-Minász Timisvárczhi miszionár: Minász pap, temesvári misszionarius. Szam. Ház. II. köt. 30 l. 20 t. L. Szultán, Temesvári.

Toder = Tódor, Tivadar. Kirkor Toder-ján. Szam. Ker. I. köt. 185 l. 2053 t. L. Theodor, Theodorovics, Thodor, Todorovics.

Toderás = Tódor. Ághácshá Frênkucz Toderás-ján. Szam. H. II. köt. 151 l. 109 t. L. Chêngánosz, Csizmadia, Csizmás, Csobotár, Goskár, Láth, Láthegoskár, Schuszter, Thorosz.

Toderásfi. Adeodatus Toderásfi vulgo Malombiró, 1789. Szam. Ker. II. köt. 516 l. 111 t. L. Toderás.

Todgyerik (Todjerik) = Tódor. Togyerik János. Szam. vár. lev. 1816. L. Tódor.

Todor. Chácshig Todor-i. Szam. Ker. II. köt. 600 l. 74 t. L. Thodor, Toder.

Todorfi. A Todorfi-ak Szamosújvártt Gogomán-ok voltak. Theodorus Todorfi. Szam. Ház. III. köt. 65 l. 1851 nov. 27. — Chácshig Todorfiján. Szam. Ker. IV. köt. 298 l. 1853. L. Gogomán, Ohánnesz.

Todorovics. Todorovics Michael. Szam. Ker. II. köt. 200 l. 96 t. 1757. — Ohánnesz b. á. Jozsi-i, Todorovicsján (Szigethről). Szam. Ház. III. köt. 6 l. L. Czêvâdzjégh, Remundás, Theodorovics.

Tolokán. Tol (*տոլ*) = tuhl (*տուլ*). Tuhl örmény szó: vízmerítő edény, kártyus. A tuhl sajátitőesete tulu (*տուլու*). Tulu+chán = Tulukán, Tolokán: a vízfordó emberek

feje, főnöke, örményül csêrâbéd (*Շրուպեմ*), csêrbéd (*Շրուբեմ*), csêrbân (*Շրուբân*). Nigol Tolokán. Szam. H. II. köt. 56 l. 28 t. Tologán Miklós. Szam. vár. lev. 1802—1185 sz. — Nicolaus Tullokán. Szam. vár. lev. 1806—1485 sz. Keleten Toluchán.

Tomesk. L. Thumán.

Thompos. Thonthos, thothos, thothosig örmény szavak: kövér, elhizott. L. Ákoncz, Kövér.

Totobej. Áthábeg, áthábág, áthábej, áthábejlik török szavak: atyám, atya, fejedelem, királyatya, helyettes király. (L. „Armenia“ 1897. évfolyam 4 füzet 100 és 5 füzet 134 lap). — Ripsima Totabej. Szam. Ház. II. köt. 228 l. 27 t. 1810. Gyergyóban Totobej Györfi-re (Györgyfi) magyarosította nevét. L. Ábu, Báb, Cheul, Csiky, Fátter, Háruszep, Hávul, Pápai (Popoi), Similoveczi, Somoloveczi.

Tóth. A Bosnách család magyar neve. Tóth Márton kereskedő Bánffi-Hunyadon. L. Bosnách, Kázák, Kovács, Polyák.

Tömlő. A Tumul család nevét Tömlőre magyarosította. Tömlő Joannes. Szam. Ker. III. köt. 360 l. 1818. — Martinus Tumlu. Szam. vár. lev. 1792 141 sz. — Tömlő Gyula nevét Zolnai-ra változtatta. L. Simávon, Tumul, Zolnai.

Török. A Thurkh család magyar neve. Thorosz Turukján. Erzs. Ker. II. köt. 145 l. 68 t. L. Thurk, Turcsa, Unán.

Törös, magyar szó. Marosán Tivadar, ki az irói pályán működött, nevét Törösre magyarosította L. Marosán.

Trásztádsi. Traiștă román szó: tarisnya, trásztádsi (dsi török képző): tarisnyaárus, tarisnyás. Trásztádsi Chutlubej. Szam. H. II. köt. 2 l. 32 t. — Trásztádsi Ászvádur Iláchácز ergêren: Lengyel(országi) Trásztádsi Bogdán. Szam. H. II. köt. 43 l. 88 t. A Trásztádsi család Lengyelországból jött be. — Ánton Liczidur Trásztádsun. Szam. Ker. II. köt. 297 l. 170 t. A Liczidur a Trásztádsi család gúnyneve. — Trásztádsi Chárib Dzarugên. Szam. H. II. köt. 47 l. 62 t. — Ávedikh mágánuámp Trásztádsi. Szam. Ker. I. köt. 17 l. 45 t. A Trásztádsi család vezetőkeve Donogán. Bêszágéczi êz Ávedikhên Donogáni Trásztádsin: Megeskettem Trásztádsi-Donogán Ávedikhet.

Szam. Ház. II. köt. 13 l. 102 t. L. Chárib, Donogán, Hêbás, Leon, Liczidur, Macskási, Tarisnyás.

Troncski = Troságir. Troságir (τροντσι) örmény szó: zászlós, zászlótartó, (Zászlófi), signifer, vexillifer, törökül bájráchedár. Jelentékeny nagy család volt Árság örmény király és nagy Szent-Nerszesz idejében. Az Esztegár család örmény neve. Barchudár, Esztegár (Sztegár), Toderás, Troságir, Zászlófi egy család. L. ezeket. A Troncski családnév most nincs használatban.

Tuchtár. Tuszdêr (тучтар) örmény szó: leány, németül Tochter, szánszkrit. tuchtár, görögül θυγάτηρ, perzsául ducht, docht, duchter, dochter. Joannes Tuchtár. Szam. vár. lev. 1822—1968 sz. — Tuchtár Danig idevaló, de Zilahon lakó kereskedő. Szam. vár. lev. 1809—361 sz. — Zilahi kereskedő vagyis Moldován József. A szam. keresk. társ. 826. évi iratai közt. A Moldován család egyik ága Tuchtár vezetéknevet viselt. E családnév most nincs használatban. L. Moldován.

Tucsig = Tücesk, Chácskhó, Hácsko, Hácskuj. Joannes Karátson alias Tutsik. Szam. vár. lev. 1803—731 sz. Tutsig, a Chácsbig (Kristóf) elferdített alakja. Kristóf Tucsigján. Szam. Ház. III. köt. 46 l. — Ánton Chácsko-i Tucsigján. Szam. Ház. II. köt. 110 l. febr. 11. Tucsig = Hácsko. L. Hácsko, Hácskuj.

Tukmáds. A hazai örmény a laskának (leves) egyik nemét nevezi Tukmáds-nak. A Kristóffi család gúnyneve. L. Kristóffi, Lukácsfi.

Tul (тул) örmény szó: nyugalom, pihenés. A Pál (Boghosz) család örmény neve. L. Boghosz, Pál.

Tulburá, román szó: zavaros, háragos. Tulburá Chácsbig. Szam. H. II. köt. 52 l. 5 t. Gúnynev. Kihalt család.

Tuluk. Tulok magyar szó. — Moldován alias Tuluk-i Szárkisz, civis localis. Szam. vár. lev. 1806—1299 sz. A Tulok (Tuluk) gúnynev most nincs használatban. L. Moldován.

Tumul (Тумлу). Tumul arab szó: vétkes, hibás, lázadó, hitehagyott; egyjelentésű a „pribég“ szóval. A Tumul-ak (Тумлу-ak) Tömlőre magyarosították nevüket.

— Szimon Tumlu-i. Szam. H. II. köt. 44 l. 21 t. L. Pribág, Simávon, Tömlő.

Turcsa. A románban „Turci'a“ : Törökország. Turcsa, a Török (Thurkh) család román neve. Turcsá Lukács. Szam. Ker. II. köt. 580 l. — Mëgêrdéczhi êz Szimonin vërtin jév ánun têránkh Hágop Turcsá-inê: Megkereszteltem Simonnak a fiát és (Turcsa) Jakab nevet adtam neki. Szam. Ker. I. köt. 52 l. 488 t. A Turcsa (Török) család vezetékneve Simon. — Turcsa alias Jásik József. Szam. vár. lev. 1852. A Turcsa család egyik ága Jásik nevet (gúnynev) is visel. — Joannes Turcsa (Gábrus). Szam. vár. lev. 1858. E család egyik ága Hofer (gúny) nevet is visel. L. Bihul, Estrángá, Êsved, Gábrus, Gáráz, Jásik, Thurk, Török.

Turdea = Tordai. Thorosz Turdeáji. Szam. Ker. II. köt. 125 l. Ohánnesz Dsurdsovezhi, vornor Turdán bolt uni: Gyergyai János, kinek Tordán boltja van. Szam. Ház II. köt. 172 l. jan. 10. A Turdea család vezetékneve Gyergyai. E családnév most nincs használatban.

Turk. Az örmény a török-öt turk-, thurkhnak nevezi. L. Thurkh, Török, Turcsa.

Tukmáds. Tukmáds örmény szó: „churut“-tal főzött laska-leves. A Lukácsfi család gúnyneve. L. Lukácsfi.

Tütsek, a Tucsig másik alakja. Tütsek Anna írónő. L. Chácsko, Hácsko (Hácskuj, Hácskul), Tucsig.

Tüzes, a Szájká családnév magyar fordítása. Czetz Emanuel pap így írja: Cajetanus „Tizes.“ Szam. Ker. I. I. köt. 379 l. 141 t. Így is fordul elő Tuzes, Tiuzes. Káluszd Tüzes. Szam. Ház. II. köt. 222 l. 2 t. — Gratianus Tüzes. Szam. Ház. III. köt. 54 l. — Cajetanus Tüzes alias Luka. Szam. vár. lev. 1813—21 sz. A Tüzes család vezetékneve Lukács (Luká). L. Cshámák, Luká, Lukács, Szájká.

U.

Ulián. Ul, ulig (ուլ, ուլիկ) örmény szó: gödölye, gidó; görögül *ἀγιδιον* (v. ö. gidó). Toder Uliáni. Szam. vár. lev. 1768 (Gyergyó-Szt-Miklósról). Gyergyai Ulyán másképp Keresztes István. Szam. vár. lev. 1811—306 sz. Ulián =

Keresztes. Az Áki, Boeshig, Fark, Gyergyai, Kepri (Káprikodá), Keresztes örmény vezetékneve Ulián. L. ezeket, és Hulián, Lulián.

Unán. Unájn (*ունյոն*) örmény szó: szegény, üres. Thorosz Unán-i ájszinkhên Török (*որհորհուրդ*). Egy erzsébetvárosi régi oklevélből. Unán, a Török család gúnyneve. L. Török.

Urmánczhi: Urmia (Perzsia) helységből való. Iláchác zergêri Michael Krikori Urmánczián: Lengyelországi (itt laktak utoljára az Urmánczhi-ak, mielőtt e hazarészbe beköltöztek) Urmánczhi Gergely fia. Szam. Ker. II. köt. 636 l. 31 t. 1786 év. Michael Urmánczhi ilách: Lengyel-Urmánczhi Mihály (itt a „Lengyel“ az ország helyett áll. Szam. Ker. II. köt. 658 l. 117 t. — Urmánczi Mihály, ki 1790 decz. 10-én jött Kuthi-ból Szamosújvárra lakozni, előmutatott egy örmény keresztlevelet, mit Mosoro Sámuel kuthi-i örmény szertartású prépost állított ki 1788. decz. 31-én. A keresztlevél őt nem Urmánczi-nak, hanem Romáskán-nak nevezi. — Michael Urmánczi alias Romáskán. Szam. vár. lev. 1793—373 sz. jegyzőkönyv. Az Urmánczi család vezetékneve Romáskán. A Romáskán család Lengyelországban (újabb időben) bárói rangra emelkedett. Báró Romáskán volt lemergi örmény kath. érsek a bécsi „Urak-házá“-nak üléseiben mindig részt vett. — Egy Szucsávában 1806. szept. 24-én kiállított és Szamosújvárra küldött német nyelvű bizonyítvány aláírása ez: *Անդրիաս Արքեպիսկոպոս զիլոսյ աշխարհիս* (Ándriás Urmánczun végáh ájsz pánisz: Urmánczi András tanú ebben a dologban) és közvetlenül ez alatt: heisz Andriesch Romaschkan (az az Romáskán András). Szam. vár. lev. 1806—1161 sz. L. Ászvádur, Bogdán, Nevelics, Persián, Perziáczhi, Placsintár, Romáskán, Simávon, Szongott.

Ursul román szó: medve. Ursul Márton. Szam. vár. lev. 1830. — „Ursul Vártán“ és mellette örményül: Vártán Donogán-i. Szam. vár. 1736. évi összeírás. Ursul a Donogán család gúnyneve. L. Donogán.

Uszep = Uszepián = Józseffi, Joseffi. L. József, Józseffi.

Uszkátul. Uszat román szó: szikkadt, száraz, sovány; uszkátul: a sovány. Sztephán Uszkátul-ján. Szam. templom

iratai közt. Gúnynev. Uszkátul ellentéte a Kövérnek. L. Dobribán, Erszényes, Pungucz.

V.

Vastag, magyar szó. Emanuel Vastag Gergely, Josephus Vastag Gergely, Gregorius Vastag Gergely (az az Vastag Gergely fiai: Emanuel, József, Gergely). Szam. vár. lev. 1776 évi összeírás. — Észthephán Hászt Kirkori áj(szinkhên) Vêrdzárján: Vastag Gergely fia István az az Verdzár. Szam. vár. lev. Karátsonyi Bogdán szamosújárí főbiró 1765. aug. 1-én kelt örmény nyelvű leveléből. A Vastag (Hászt) család vezetékneve Verzár. L. Ámbur, Erős, Hászt, Kirkor, Máxin, Verzár.

Vákár, a román vacariu: marhakereskedő, tehenész (a ki teheneket tart a végett, hogy azok tejének és ebből készített vajnak, turónak, sajtnak eladásából hasznot, nyereséget huzzon). Armenta rius, örményül ánteort (անդրադ) Ágopsáh Vákár. Szam. H. II. köt. 159 l. 127 t.

Vártán, örmény szó, a várt (վարտ): rózsa szóból van alakítva. Ászvádur Vártán. Szam. Ker. II. köt. 309 l. 119 t. — Vártán mágánuámp Czetz: Vártán vezetékneve Czetz. Szam. Ker. I. köt. 10 l. Vártán volt a híres Mámigonián hadvezér, kinek a perzsák ellen folytatott hősi háborúja „Vártán-féle háború“ név alatt ismeretes az örmény történelemben. E háborút igen szépen írta meg Elisaeus ámáduni örmény püspök, kinek jeles munkáját Neumann ármenista egyetemi tanár következő cím alatt angol nyelvre is lefordította: The History of Vartan, and of the Battle of the Armenians: Containing an Account of the religious Wars between the Persians and Armenians; by Elisaeus bishop, of the Amadusians. Translated from the Armenian by C. F. Neumann London. (Azaz: Vártánnak és az örmény háborúnak története, mely tudósítást foglal magában a vallásos hadakról a perzsák és örmények között. Irta Elisaeus, ámáduni püspök, örményből fordította Neumann. E munkát magyarul Horvát István ismertette. Tudományos gyűjtemény. 1835. 7-dik kötet). E családnév előfordul Keleten is: Mánug Vártánián. „Áré-

vélkh“ 1886. aug. 9. 768. L. Cshicshág, Flora, Észtêzsár, Vertán, Virág.

Vártábéd (*վարդաբեդ*) örmény szó: doctor. Szdephán Vártábédin áchpârê. Szam. vár. lev. régi összeírás. Száko Vártábédi. Ugyanott. Kihalt család.

Várte, a várt (rózsa) örmény szóból képzett családnév. Krikor Vázán-Várte, Futó-Várte Gergely. L. Fugá, Fugulyán, Vártus, Vázán, Vertán.

Várteresz. Várt (*վարդ*: rózsa) és erész (*արշ*: arcz) örmény szavak-ból. Várteresz, Vártereszián = Rózsaarczú. Chácshig Vártereszján. Szam. H. I. köt. 11 l. 203 t. — Chuvánt gin Vártereszi Mêrzáján: Merza-Várteresz felesége Chuvánt. Szam. vár. lev. A Merza család vezetőneve Várteresz. — Chácshig Vártereszi Floráján. Szam. keresk. társ. iratai közt. L. Flora, Gyergyai, Merza.

Vártig (Vártigián) örmény szó; rózsácska, kis rózsa. Jákub Vártigján. Szam. Ker. II. köt. 1 l. 5 t. E családnév most nincs használatban. L. Páskul.

Vártus örmény szó = Várte, Vártig. Ászvádur Vártus. Szam. vár. lev. 1799. L. Vártán, Várte, Vertán.

Vásárbiró, magyar szó. Mánug Vásárbirov. Szam. Ker. II. köt. 334 l. 93 t. — Vásár-Birov Krikor. Szam. Ker. I. köt. 66 l. 696 t. L. Dámghádsi.

Vázán, vázém (futok) örmény igéből alakított szó. Ászvádur Vázán Fugái: Futós Adeodat. Szam. Ker. II. köt. 224 l. 93 t. Itt a „Fugá“ a „Vázán“ (örmény futó, futós) egyjelentésű magyarozója, mely a latin fuga (fugio) szótól kölcsönzött román fugatoriumnak rövidebb alakja. L. Fugá, Fugulyán, Futár, Megrán.

Vászil (Vászilián) nem a román Vasilie, hanem Basilius, Blasius, Vlasius után alakított név. Szent-Balázs, a torok-bajok védszentje Örményországnak Szebászte városában élt. L. Szentek Élete, írta Zalka János, I. rész 178 l. Vászil nevű örmény királyunk is volt. A Vászil-ok neveiket Lászlófi-ra magyarosították. „Theodorus Vászil“ és mellette örményül: Thorosz Goskár. Szam. vár. lev. 1736 évi összeírás. A Goskár család egyik ága Vászil. L. Balázs, Chontikár, Császár, Czánki, Gáláif, Sáhín, Thákvor.

Vászlovszki. Váslui helység a volt Moldovában a Birlát mellett. Hágopin vêtin Váslovezhunê. Szam. Ker. I. köt. 52 l. 492 t. — Gádárine Váslovezkián. Szam. Ker. IV. köt. 282 l. — Ohánnesz Mánugi Váslovezhu Szipvizen: Váslu-i (Vászlovszki) Mánug fia János. A csikszépvízi főbirónak 1769. máj. 25-én kelt örmény leveléből. (A biró így írta alá nevét: *Վարդապետի յղեղեցքան եւ սիրով սիր իրա շայրց*: Ágop Êsztechnoi jégéghéczpán jév birov Szipkizu Hájocz: Zakariás Jakab főgondnok és a szépvízi örmények bírása.) A Vászlovszki család vezetékneve Mánug. L. Ágopsa, Mánug.

Veres a Gármir magyar fordítása. János Veres (örmény betűkkel: *Երես Վերես*). Szam. vár. lev. 1737. L. Gármir, Piros, Roska, Roth.

Vêrpián. L. Árvai.

Vértán örmény szó; a Vártán másik alakja. Dondon Vértán. Szam. vár. lev. 1766. Hazánkban a Vértán-ok között kitűnt a kunágotai Vértán András. (Kunágota, puszta Csanádmegyében.) Praedii Kunágota subarendator Stephanus Vártán. Szam. vár. lev. 1805–1094 sz. Lukács Vértán alias Dumitru. Szam. vár. lev.; összeírás. — Christophorus Vértán alias Káterev. Szam. vár. lev.; összeírás. L. Csoribán, Dumitru, Gud, Káterev, Káttero, Pátrubán.

Vértênuçz. Vértán + ucz = kis Vértán. Vértán örmény szó, uc román kicsinyítő szócska. János Vêrtênuçz. Szam. Ker. IV. köt. 190 l. — Ánton Vártáni Vêrtênuçzján. Szam. Ház. III. köt. 49 l. L. Vártán, Vértán.

Verváisz. Az Esztegár-ok azon ága, melyből Mánási (orvos Szamosújvártt 1847) felesége származott, Verváisz-nak is neveztetett (a német „Wer weisz“ ki tudja? szavakból). Szam. Ker. IV. köt. 256 l. — B. Der-Vártán Korbulián bészágécz êz ághácshá Miklus Mánási-n ênt Káticzá-in ághácshá Lukács-in Êsztêgárián: Korbuly Vártán pap megeskette Mánási Miklóst Katiczával, Esztegár Lukács ur leányával. Szam. Ház. III. köt. 50 l. 1842. máj. 10. Az Esztegár család egyik ágát Verváisz-nak is nevezték. L. Esztegár.

Verzár (Verzereszki, Verzureskul). Verzáriu román szó, jelentése: laboda és káposztalevéllal (a románban = varza) töltött placsinta. Ghugász Szdephánián Vêrdzêreskul: Verzár-Sztephánián Lukács. Szam. H. II. köt. 1 l. — Vártán Sztepháni Vêrdzárján: Verzár István fia Vártán. Szam. H. II. köt. 20 l. 452 t. — Ávárkhjérecz, kérhárkéli Der-Ghugász Szdephánián Vêrdzêreskul szurp ászduádzápánuthián vártábéd (*Աստվարեց զհրճարգելի Տէր-Պոլիսս Ստեփանիան վրճարգուլ սուրբ ածարանութիան վարդապետ*): Esperes-plebános Verzereskul-Stephánian Lukács, a theologia doctora. Szam. Ház. II. köt. 1 l. 1742. A Verzár család vezetőneve Stefánián (Stefánovics = Istvánfi). — Crida Stephani nepotis Verzár alias Bogdánffi. Szam. vár. lev. 1766—100 sz. — Stephanus Bogdány alias Verzár. Szam. vár. lev. 1774. évi márcz. 1-én kelt jegyzőkönyvből. A Bogdánffy és Verzár egy család. — Stephanus Verzár alias Vastag. Stephanus Bogdány nomine Verzariorum. Szam. vár. lev. 1766—36 sz. Civis armenopolitanus Stephanus Verzár alias Bogdány dictus. Szam. vár. lev. 1766—45 sz. L. Bogdánfi, Hászt, Kirkor, Stefánián, Stefánovics, Vastag.

Viddinczi: Viddin-i. Viddin város Bulgáriában. Ohánnesz, Szárkisz Viddinczhun vêtin. Szam. Ház. II. köt. 162 l. 52 t. Kihalt család.

Vikol. Az örmény vik (*վիկ*) szónak jelentése: erő (a latinban: vis, vigor), oltalom, fegyver, paizs (Jupiter paizsa); a román ul: az a. Vik-ul: a paizs = Egidius, Egyed. Vikol János dr. az erzsébetvárosi államgymn. igazgatója.

Virág, a Cshicshágián család magyar neve. Lucas Virág (zárójelben Florja). Szam. Ház. III. köt. 63 l. 1851. jan. 16. L. Cshicshágián, Flora, Gulin, Vártán, Várteresz, Zachariás.

Voith, lengyel-orosz nyelven „falubiró“-t (Dorfrichter), község birót, főbirót jelent. A lengyelországi örmények világi előljárójukat „voith“-nak nevezték. — Iláchin Voithekh-in tuszdrên: Lengyel-Voith leánya. Szam. H. II. köt. 37 l. 4 t. 1749. jan. 13. — Voithekh-in iláchin ginn: Lengyel-Voith felesége. Szam. H. II. köt. 37 l. 5 t. A Voith család

Lengyelországból jött be, azért neveztetik Lengyel-nek is. Jósika Miklós is „Két élet“ czimü regényében (II. köt. 33, 35, 37 l.) tesz említést egy „Szécsi Vojt“-ról. — Mánugián mágánuámp Voith: Mánug vezetéknevvel Voith. Szam. Ker. I. köt. 3 l. 1714. aug. 17. A Voith-ok Mánug-ok. A Voith következő alakokban fordul elő: Voithekh ilách: Lengyelországi Voith. Szam. Ker. II. köt. 61 l. 589 t. — Vajth. Szam. Ker. II. köt. 159 l. 4 t. Voith (ezt az írmodort használják a Voith-ok most); Káringetz pap, II. 677 l. 12 t. alatt így ir: Christ. Vojit; de ugyanaz II. 680 lapon 59 t. alatt: Voit. Korbul Simon pap 1800-ban máj. 29-én III. köt. 16. l. 64 t. alatt: Vártán Voeith. 1747-ben a stanislavopoli (Lengyelország) örmények írásban segélyt kérnek városunktól templomuk számára. Az örmény főbíró így írta nevét a kérvény alá: Christoph. Jakubovics wojt stanislavopolitanus. Szam. vár. lev. 1747 iratai közt. Stanislavoból (Stanislavopolis, Lengyelország) 1734. jan. 6-án a szamosújvári főbíróhoz Simay Gergelyhez írott örmény levél aláírása ez: Jész Toder Kirkori, vojth héd jértveál jergodászán tádávóráczhész: Én Gergely Tódor voith (főbíró) esküdt tizenkét bírótársammal (senator) együtt. — Gházár Gházárián voithin vètin: Lázár Lázárnak, a főbírónak fia. Szam. Ker. I. köt. 119 l. 1745 t. Ebből az idézetből látszik, hogy az örmények főbírájukat időnként különböző családokból választották; de csak a Mánug család cserélte fel vezetéknevét az állást jelző voith névvel. Mindazok kik főbírói hivatalt viseltek, családi neveik mellé mindig oda írták kis *v* betűvel a voith szót is; ellenben a Mánug család csak a Voith nevet kezdette használni. L. Ákonecz, Lázár, Málíkh, Mánug, Petul.

Volf, a káhl (лул) örmény szónak német neve, jelent farkast. Hovszepth Bulgár Volf. Erzs. Ker. II. köt. 106 l. 23 t. A Bulgár, Farkas, Káhl, Lupul, Volf, (Bosnyák, Polyák, Tóth) egy család. E család vezetékneve Ázbej, de mivel Bulgáriából jött — Bulgár-nak is neveztetik. L. Ázbej, Farkas, Káhl, Lupul.

Z.

Záblu, Izabella-ból alakított szó. Mánug Zábluiné: Záblu (Isabella) fia Emanuel. Szam. Ker. I. köt. 110 l. 1041 t. Záblu alias Balta. Szam. vár. lev. 1755 A Balta család egyik ága, anyjukról Isabelláról Záblu-nak nevezetett. A Záblu családnév most nincs használatban. L. Balta.

Zábulik. A török szábuulámák szóból, melynek jelentése: szappannal mosni, alakult a Zábulik családnév. A Szábondsi (Szappanyos) családnévnek elferdített alakja. — Christophorus Zábulik. Szam. Ház. II. köt. 136 l. 2 t. — Zábulig Danig. Szam. H. II. köt. 67 l. 268 t. — Luszig Zábulikh. Szam. H. II. köt. 28 l. 573 t. — Szimon Záblikh-i. A szam. tímártársulat 1773 évi iratai közt. — András Simon alias Zábulik. Szam. vár. lev. 1736 évi összeírás. — Christoph Ándoni alias Zábulik. Ugyanott. A Simon és Ándon család egy-egy ágát, mivel szappant árultak, Zábulik-nak nevezték. Zábulik Antal fia Bogdán (Szamosújvártt) Pápêd Bodgánnak is nevezetett, 1856. IV. köt. 316 l. L. Ándon, Jákobi, Pápêd, Simon, Szapanár, Szábondsi, Szappanyos.

Zachariás, bibliai név, jelentése: Istenre gondoló. Ánton Zachariás-i. Szam. Ház. III. köt. 24 l. 1832. — Stephanus Zachariás alias Herczeg. Szam. vár. lev.; összeírás. — Zacharias alias Hornoj János. A szam. keresk. társ. 1824 évi iratai közt. A Zachariás család egyik ága Szamosújvártt Herczegnek, másik Hornoj-nak is nevezetett. Záchno = Zachariás. L. Ániecchi, Chontikhár, Császár, Dájbukát, Gul, Hornoj, Misug, Zádig, Thákvor.

— A befejező közlemény jövő füzetünkben. —

Kisebb közlemények.

József főherczeg Szamosújvárt. A népszerű főherczeg jún. hó 15-én érkezett városunkba. Ő Fenségét roppant néptömeg fogadta. Az indoháznál volt a városi tisztikar, az örmény és görög kath. papság, a járásbírótság, szolgabírótság, az államgymnasium tanári kara, a fegyintézet tisztsége, a theologia, népiskola, tűzoltók... Mihelyt elhangzottak a fuvózenekar hangjai és az ezer meg ezer torok „Éljen” kiáltása, előlépett Plaicsintár Dávid polgármester és a város nevében „az ösöktől öröklött hűség”-gel üdvözölte a kiszállott főherceget, a cs. és kir. uralkodóház azon tagját, „ki az alkotmányos intézmények legnagyobb tisztelője”. Mire a főherczeg igen érdekes választ adott. Most Szabó János görög kath. püspök lépett elő, hogy üdvözölje fenséges vendégét. A főherczeg ezen ritka szép beszédre is gyönyörűen válaszolt. Aztán kíséretével együtt kocsikra szállt és a püspöki udvarra hajtatott. A város ki volt lobogozva: az utcák, terek tiszták, csinosak. Öt óraker a főpiacon kezdetét vette a térzene: katonai jó zenekar egy óránál is tovább szép darabokat játszott. Roppant nép. A főherczeg, míg a zene tartott, a négyszögű piac járdaín sétált kíséretével. Ugy hat óra felé polgármesterünk az udvarmester által kéréte a főherceget, hogy kegyeskedjék közel fekvő sétaterünkre kifáradni. Itt a polgármester nemcsak a sétatér történetét beszélte el, hanem azt a helyet is megmutatta, honnan a „koronázási domb”-ra (Budapest) földet vittek. Estve a város szépen ki volt világítva. A főpiacon katonazene; a nép hullámozott. Másnap reggel a huszárság gyakorlatait nézte. A polgárság közül többen kimentek a gyakorló-térre. Délben a püspöknél fényes ebéd, melyre a helybeli hivatalok főnökei is hivatalosak voltak. Jún. 16-án délután négy óraker távozott el. Az indóháznál ismét igen sokan gyűltek össze. Ott voltak a testületek is mind. A polgármester és a püspök külön-külön beszéddel bucsúztak el a fenséges úrtól. Mindket beszédre igen csinosan válaszolt. De még most tolják a külön szalon-kocsit; azért beszédbe ereszkedik a polgármesterrel; majd a püspök felé fordul: „A jó Isten jó időt adott.” Azután Bárány Lukács esperes-plebánossal folytatott érdekes beszélgetést. Szólt a város törzslakóiról: az örményekről, a városalapító Verzeskul püspökről és a felejthetlen emlékü Mária Terezia azon adományáról, mit az örmény püspöki asztalra tett. Az alatt báró Vécsey, a kíséret egyik derék tagja: „Beh kár, hogy azokat aombokat — és ekkor a „Hétkereszt-hegy”-re mutatott — be nem ültetik fákkal.” Mire valaki a környezetből: „Akkor nem lenne, hol lovagoljon Hoffmán százados úr.” (Hoffmán huszárságunk egyik ügyes lovagló tisztje, kinek talpraesett lovasgyakorlataiban az nap a főherczeg gyönyörködött). Most a főséges úr, kinek magas figyelmét még ez a rövid párbeszéd sem kerülte el, bölcs ajkai nyitak meg a szóra: „Hoffmán százados még azokat a fákat is keresztül ugorná lovával.” E dicsérő nyilatkozatból is látszik, hogy a huszárság ügyes gyakorlataival Ő Fenségének meg-

elégedését vivta ki!... Katonásan köszöntött, aztán felszállott a kocsi. Még mind hangzott a harsány „Éljen,“ midőn a szomszédságban nem egy-két ajk ezt hangoztatta: „Isten áldja meg minden lépését!“ Városunk krónikása pedig e felejthetlen két nap történetét arany-betűkkel jegyzi fel...

Egyptom felé. Az az örmény, kinek Kairóban nincs ismerőse, az „örmények jótékony egyesületé“nek irodáját keresi fel, hol nemcsak utasítást kap, de örményt is lát. Az egyesületi épület mellett van az „örmény vendéglő,“ mely mellett van két örmény étterem. Kairóban, hol a tél olyan enyhe, mint nálunk a tavasz, 180 örmény család lakik. Az örmény iskolának, mit Der-Thotigján alapított, kiadása havonként 1000 frank. A kairói örmények két osztályt képeznek; az egyik osztályhoz tartoznak a letelepültek, a másik osztályt képezik a bevándoroltak, kik néhány év múlva ismét visszatérnek hazájukba. Munkátlan kéz egy sines közöttük; mindenki meg tudja keresni kenyerét.

Irodalom és művészet.

Részlet az indiai örmények multjából. A Calcuttában angolul megjelent „Árá“ című havi folyóirat az indiai örmény gyarmat multjára vonatkozólag a többek közt ezeket mondja: A XVI. század utolsó negyedében az örmény kereskedők a perzsa öblön át sűrű kereskedelmi viszonyba kezdettek lépni egyfelől Malabár partjaival, másfelől Velenczével. Ezen utóbbi városban indiai árucikkeik számára kész piacra találtak; ez az oka, hogy még mai nap is az indiai portéka Velenczében „persiana“ névvel nevezetik. A kikötő, honnan az árucikkek szállítottak, Khombrun-nak neveztetett, ez Bender Abas név alatt is ismeretes. Az örmények hamar összeköttetésbe léptek a Szurafban található angolokkal. Az angol keletindiai társaság hivatalnokai és a benszülöttek az örményeket használták kereskedelmi közvetítőül; mert ezek igen jól ismerték az országot és az ország nyelvét. E társaságnak legderekabn ügynöke Chodsá Phánosz Khálender volt, ki Új-Csughából ment Indiába. Ezt, kit örmény honfitársai képviselőjüknek ismerték (1686), kiváló tulajdonaiért az angolok is tiszteletben tartották. Addig az örményeknek, kik gyakran súlyos károkat szenvedek, sem vagyonuk, sem életük nem volt biztonságban. Most a társaság Khálender közbenjárására becses szabadalmakat adott az örményeknek; ezek egyikét ide is írjuk: „Ha a keletindiai társaság tulajdonát képező városok és erődök bármelyikében bár 40 örmény tartozkodik, úgy ezek nem csak vallásukat (szertartásukat) szabadon gyakorolhatják, hanem földet is adunk nekik, hogy oda egyházat építhessenek. A társaság maga költségén épít az örményeknek fatemplomokat, melyek helyébe később ők építhetnek kő-szentegyházakat. A társaság 7 éven át évenként 50 angol aranyat is ad papjuknak.“

A régi örmények vallása. Stakelbert a moszkvai császári régészeti társaság keleti osztályának ülésében „Perzsa hatás a régi örmények vallására“ cím alatt igen érdekes előadást tartott. Előadó, ki a régi örmények vallását alaposan tanulmányozta, azt mondja, hogy az örmény pogány vallás istenei és az iráni pogány istenek ugyanazon nevezetekkel bírnak...

Csuhádsián Tigrán, korunk legtermékenyebb és legtehetségesebb örmény zeneszerzője, közelebről egy kórházban — meghalt. Rajta is teljesedésbe fog menni ez a közmondás: „Menj és halj meg; aztán jer, hogy szeresselek.“ Akárhány nagy embernek ilyen sors jutt osztályrészéül, mint Csuhádsiánnak. Hazánkban is Garay éltében nélkülözött eleget;.. érekszobrát pedig a napokban leplezték le.

Mi ujság az örmény világban?

Glastone emléke az örmények közt is felejthetlen lesz. Habár testtel, lélekkel angol volt és mindenekfelett Angolországot szerette, mégis az általános emberiségé volt. Mindenütt, hol az elnyomatás áldozatait látta, hallatta erős hangját az elnyomottak érdekében. Olaszország, Bulgária, Írország, Örményország... keserűségük napjaiban vigasztalást és erőt találtak e nagy emberszerető angol szavaiban. Ez az oka, hogy halálának is szomorú híre nemzetközivé lett: Örményország legszélső zugaiban is azt fájdalommal fogadták. Nyilvánított akarata szerint szükségtelen koszorúkat nem tettek ravatalára. Kimenvén e földi létből, belépett a történelembe, hol ő már fényes lapokat készített a maga számára. Az örmények emlékét azzal tisztelték, hogy szívvel-lélekkel mindnyájan elkísérték koporsóját!

Cilicia katolikosza. Habár hónapokkal ezelőtt választották meg az örmények Aleáthdseán Krikorisz püspököt Cicilia katolikoszává, mégis a török kormány csak huzta-halasztotta a megerősítést... Csak a napokban mehetett megválasztott Sziszbe, hogy katolikoszi székét elfoglalhassa.

A bukaresti egyetemen az angol nyelvet az örmény ajkú Mámigoneán Váhrám adja elő. Eddig ezen az egyetemen az angol nyelvnek nem volt tanszéke. Most a bölcsészeti kar ajánlatára állította fel a közoktatásügyi miniszter a mondott tanszéket és nevezte ki az angol nyelv tanítójává a nagytehetségű Mámigonián Váhrámt, ki nem sokkal ezelőtt ugyanezen egyetem bölcsészeti karának kiváló hallgatója volt...

Felelős szerkesztő és kiadó-tulajdonos: **SZONGOTT KRISTÓF.**

Szamosújvárt, Todorán Endre „Aurora“ könyvnyomdája.

Szamosújvári Hiradó.

— Rég láttunk annyi hívőt, mennyi jelen volt az úrnapi körmeneten. A téres piac egyik oldalán a főgymnasium kath. ifjúságát állította fel a hittanár; nem messze a fiú- és lányiskola képezett sorfalat. A fuvózenekar a menet előtt haladt. A csinos huszárságot, mely a piac közepén volt felállítva, Fráter Loránt, ez a derék, művelt, kedves főhadnagy vezényelte. — A mult években a templom hordozható oltárát vitték a város-szolgák a kijelölt helyekre; az idén négy helyen (Placsintár Dávid, Gajzágó János, Moldován Simon és Merza Joákim) külön oltárok voltak. Az evangéliumot négy nyelven olvasták: örmény, magyar, latin, román. Ragyogó idő; azért mindenki végig járta a népes körmenetet.

— Úrnapiján nagy ebédet adott Bárány Lukács esperesplebános. Mintegy negyvenen ültek asztalhoz. Izletes ételeket hoztak. Ebéd alatt jó kedv uralkodott. Pohárköszöntőt mondtak: Bárány, Placsintár Dávid polgármester, Hoffmann huszárszázados, Gajzágó Ferencz táblabíró, Szongott Kristóf szerkesztő, Fráter Loránt főhadnagy, Novák Gerő tanár, Voith Márton ellenőr, Zesser Lukács tanító. Lapunk szerkesztője ezt a felköszöntőt mondotta a házigazdára: „Nem egy-két jelentékeny munkás plebánosa volt e városnak... és ezen alkalommal mégis nem sorolom fel azt, hogy mit tettek azok, az örménység és a város érdekében; hanem csak azt mondom, hogy a Salamon-templom Theodorovics Minász alatt épült. Verzár Lukács pedig látta, hogy miként rakják le a nagytemplom alapjait. Jakabffy Jánosnak nagy érdemei vannak az építés körül; de a befejezés dicsőségét csak a híres Korbuly Kelemen érte el. Azután még javítottak mindkét templomon; de ilyen átalakítást, milyen most megy végbe a Salamon-templomban, még hazai örmény templom nem nyert. És ez szeretett plebánosunk érdeme! Ki az egyik nap meszet vétet, másik nap porondat hordat. Ma a betonirozóval alkuszik, holnap az oltárkészítővel lép egyességre; ki alig végzi be a levelet, mit Szirmaynak, az akadémiai festőnek ír, már is a Szt-Anna-társulat elnökségével az oltárkép alakjainak elhelyezését állapítja meg; ki egyik órában intézvényt, nyugtát ír és a másik órában bevásárlásokat eszközöl. Szóval a kelő nap a Salamon-templomban találja és a leáldozó napsugarak is még ott üdvözik. Estve későn a Salamon-templommal fekszik le és reggel korán a Salamon-templommal kel fel. Úraim! Teljesíteni az állással járó teendőket: kötelesség; ezt megteszi más is; de egy templomot restauráltatni több mint kötelesség: érdem. És az érdemet tisztelni kötelesség. A tisztelet ezen kötelességét teljesítem, midőn pohárhoz nyulok és kívánom, hogy jutalmazza meg a jó Isten tevékeny plebánosunk fáradságát tartós egészséggel, hosszú élettel, hogy egy pár év mulva hozzá kezdessen a nagytemplom restauráltatásához is. Éljen!”

— A szóbeli érettségi vizsgálat főgymnasiumunkban jún. 24. és 25-én tartatott meg Kuncz Elek tankerületi főigazgató elnöklete alatt.

— Dr. Molnár Antal, szeretett országgyűlési képviselőként évente száz-száz forintot szokott küldeni Világosító-Szt.-Gergely napján (az idén „Világosítónk” ünnepét jún. 25-én ültük meg) polgármesterünk kezéhez, hogy azt a házi szegények közt ossza ki. A polgármester az idén a küldött 100 frtot a „Salamon-templom” restaurálási költségeinek fedezésére adta.

— Kató József kolozsvári fényképész igen csinos csoportképet készített főgymnasiumunk kiegészült első tanári karáról.

— A most lefolyt tanév elején kiegészült tanári testület szerető köréből jún. 26-án ragadta ki a derék Novák Gerőt a kellelhetlen halál. Mint pap 25 évet töltött a helybeli örmény kath. egyház szolgálatában; azonkívül 21 évig tanított a városi algymnasiumban, 4 év óta pedig az államgymnasium kötelekében állott. Mindkét működési téren jelentékeny szolgálatokat tett, kötelességét mindig lelkiismeretes pontossággal teljesítette. Jó pap, derék tanár volt; de a társadalom különböző köreitől sem vonta meg közreműködését. Mindenki szerette; segítette a szegénységet, áldozott a közjóra. Az nap, hogy leverte a betegség, irt a „Salamon-templom” Szt.-Gergely kápolnijára 50 frtot. Betegsége oly rohamosan fejlődött, hogy nem csinálhatott végrendeletet. Bárány Lukács esperes-plebánosunk tizenkét papból álló segédlettel temette el. Ilyen népes temetést még nem láttunk Szamosújvárt. Ott volt mindenki: hivatalnok és tanuló; nagy és kicsiny; öreg és ifjú; gazdag és szegény... Sok koszorú fődte ravatalát; egynehányról említést is teszünk; „Tisztelendő úr“-oknak a professzornék; a takarékpénztár-igazgatósági tagjának; az örmény kath. papság; a műkedvelő-társaság elnökének. Egyetlen testvérenek — Lotti. Szeretett öcscsüknek — (Bogdánfi) István és Róza. Feletjhetlen nagybátyának — (Bárány) Gerő. A rokon- és jóbarátnak — (Veres) Jenő és családja. Clemens és családja, Gelei Lajos és családja. Isten veled — (Horváthné) Róza és Emil. Bányai Gyula és családja. A Várady és Ábrahám család. Papp Jenő és családja... Tanártársai avval az öszszeggel, mit koszorúra adtak volna, nevére alapítványt tettek. A háznál a tanuló ifjúság nevében Pordé Gyula VIII. osztályos tanuló bucsúzott el boldogulttól. A sírnál a papság nevében Deés-Akna derék róm. kath. plebánosa: a szép tollú és ékes szavú Kovács Gyárfás beszélt — nagy sikerrel. Azután Mihelics Károlynak, a tanári kar szónokának ékes ajkai nyilottak meg. Ez a szép nyelvezetű, eszme gazdag, jól előadott elegans szónoklat, az alkalmi beszédek mintaképe volt... Ezután eloszlott a nagy sokaság avval a gondolattal, hogy boldogultnak elhalálózásával társadalmunkban támadt űr némileg csak úgy lesz pótolva, ha a Gondviselés egy más Novák Gerőt ad nekünk...

— Világosító-Szt.-Gergely napját az idén jún. 25-én ültük meg. A népes körmenet után szent-mise védszentünk oltáránál; azután Bárány Lukács plebános predikált. Az alkalmi szép beszédet igen sokan hallgatták...